

PROGRAM PODPORY
ČESKÉHO
KULTURNÍHO
DĚDICTVÍ
V ZAHRA NIČÍ

Závěrečná zpráva o působení lektorky/lektora

Akademický rok: 2018/19

Destinace (země, město): Bosna a Hercegovina – Republika srbská, Banja Luka

Jméno, příjmení: Pavel Cihlár

Místo působení (univerzita, fakulta, příp. katedra/ústav):

Univerzita v Banja Luce (UBL), Filologická fakulta (*Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци*)

Události právě končícího akademického roku 2018/19 souvisely s děním v předcházejícím akademickém období, jehož konec byl charakterizován bojem o vyjasnění situace okolo plateb sociálního pojištění mezi jednotlivými zeměmi, což bylo jednou z podmínek prodloužení smlouvy pro lektora českého jazyka. V době období června až srpna 2018 (v době čekání na rozhodnutí úřadu i vydání stanoviska Rektorátu UBL) byly již domlouvány podmínky výuky nového ročníku, který by byl vytvořen výhradně z řad studentů místních (tj. studentů banjaluckých středních škol). Spolu se zájemci z jiných kruhů mimo univerzitu tak počet k 1. září 2018 dosahoval počtu čtyřiceti kandidátů.

V průběhu měsíce srpna se začaly množit dotazy z řad středoškoláků i jejich rodičů na aplikace stipendijních programů pro tuto kategorii, tj. stipendijní programy studia pro zájemce, kteří by na některé z českých univerzit začali studovat ihned po absolvování střední školy ve své mateřské zemi. Tento problém považovaný z naší strany za technickou nedokonalost se nakonec ukázal jako záměr a teprve nyní nám (lektorátu ČJ i studentům) bylo oznámeno, že stipendijní program bude určen tedy jen výhradně zájemcům o doktorandské studium.

Poslední srpnový týden i začátek měsíce září tak byl ve znamení masivního odhlašování z kurzů, omluv, žádostí o smazání osobních údajů a vracení knih, případně jiných pracovních pomůcek. Z původně čtyřiceti zájemců tak o kurzy češtiny měl v tu chvíli zájem prakticky každý desátý.

To však nebyla poslední zvláštnost těchto událostí kolem stipendií, které zaskočily jistě nejen nás – lektory – ale i pracovníky na zastupitelských úřadech. Z pěti zájemců o studium měl každý již nějaké zkušenosti s poznáváním českého jazyka, nejčastěji tedy na základě cesty do České republiky, případně již pokračoval ve studiu jako samouk. Na základě přezkoušení bylo doporučeno, aby dva zájemci navštěvovali výuku svou

úrovni odpovídající 2. semestru, u dalších dvou znalost odpovídala 3. semestru a jedna zájemkyně si zvolila individuální možnost vzhledem ke svým dalším zájmům a specializacím, což v našem případě znamenalo vyšší počet konzultací a návštěvu seminářů podle aktuální potřeby.

Kurz pro začátečníky – již tradičně nabízený od října aktuálního školního roku tak nebyl dlouho využíván. Zájemci z řad studentů domácí fakulty se rozhodli „neexperimentovat“ a nevybírat nové předměty v rámci vysokoškolské nabídky a volili si z povinně-výběrových kurzů jazyky, které znají z předcházejícího středoškolského studia. Problematika výuky pro tuto skupinu byla podrobně rozebírána v předcházejících výročních zprávách, ovšem jak se již ukázalo v průběhu předešlých akademických roků, vedení fakulty zajímá především právě účast kmenových studentů (tedy studentů Filologické fakulty UBL), což se ukázalo jako stěžejní při potvrzení zájmu o působení českého lektora v blízké budoucnosti. O tomto aspektu hovoříme i na jiném místě této zprávy, v této souvislosti však můžeme poukázat na rozpor, kdy naším prvořadým cílem bylo vyhovět každému zájemci o výuku českého jazyka – bez rozdílu – jakou fakultu momentálně v rámci banjalučské univerzity studuje či v minulosti studoval, zatímco filologická fakulta by byla ráda, aby češtinu navštěvovali především „domácí“ studenti, avšak jejich zájem je pouze na přihláškách a nijak se neprojevoval při návštěvě výuky.

Zájemci o výuku pro začátečníky z řad veřejnosti se hlásili v průběhu celého roku, takže byl začátek pro ně neustále posouván vždy na začátek čtvrtletí – prosinec 2018 a březen 2019, poslední možnost byla nabídnuta v měsíci květnu. Zájemci si vždy napsali či telefonicky požádali o informace a na první hodinu nepřišli, případně se omluvili. Výuka tak při absenci začátečníků probíhala pro ostatní mírně pokročilé ve zvýšené intenci i péči a studenti tak měli více individuálních možností i v rámci konzultačních hodin.

Před námi tak byla otázka – jak ještě více zvýraznit aktivity pro studenty domácí, tj. Filologické fakulty UBL, kteří tak volili osvědčenou cestu volby „menšího zla“ studia jazyka, který již dříve poznali. Tento postoj neovlivnil situaci při zápisu nejen do hodin českého jazyka, nýbrž i do hodin dalších jazyků, které se běžně vyučují na středních školách. Toto se týkalo nejen češtiny, ale i dalších slovanských jazyků – včetně nově nabízených hodin slovinského jazyka a kultury. Tato výuka se dočkala takové odezvy jako před lety otevření kurzů jazyka českého. Zájem opět pramenil z potřeby bývalých studentů a lidí mimo univerzitu, ale studenti fakulty o služby slovinského lektora veliký zájem neprojevali.

Nutno však podotknout, že s menším zájmem se setkávají i jiné obory v celém univerzitním systému veřejných vysokých škol v srbské entitě Bosny a Hercegoviny, kdy některé katedry nejsou schopny ani doplnit stavy o nové studenty, což je trochu v přímém rozporu s nedávnou minulostí, kdy byl naopak velký zájem o studium na veřejné vysoké škole a byl prakticky přijat každý zájemce, což se projevilo na kvalitě studia obecně, žel i na kvalitě zájemců a jejich studentů o něco tak specifického jako je český jazyk.

Právě tato situace nás dovedla k myšlence se opět více přiblížit k myšlení a potřebám mladého člověka a vymysleli jsme opět jeden roční dramaturgický plán na promítání filmů, které jsou významné pro českou kinematografii, zároveň však mají i koprodukční či tematické vazby k jazykům, které se vyučují na naší

fakultě. Tato promítání probíhala na akademické půdě za spolupráce krajaňského sdružení Čechů města Banja Luka – České besedy, a já při této příležitosti musím za nápad i spolupráci či výběr filmů poděkovat mladým asistentům slavistiky a rusistiky – Vasilise Šljivar i Branislavu Nikolićovi, kteří tento pravidelný páteční podvečer využívali i k promítání dalších významných děl ruské i světové kinematografie.

V průběhu akademického roku jsme si tak připomněli výročí let s osmičkou či devítkou na konci letopočtu, 60. léta 20. století, účast českých a československých vojáků během dvou světových válek, připomenutí památky a tvorby Miloše Formana či 90. narozeniny Milana Kundery. Všechny tyto filmy byly zařazeny do dobového kontextu, kdy před každou projekcí probíhala přednáška o době vzniku, událostech ve filmu znázorňovaných a byly vždy poskytnuty informace o tvůrcích a hercích. Filmové projekce byly navštěvovány, někdy hojně, jindy se setkávaly s menším zájmem, celkově však můžeme konstatovat, že tento záměr byl úspěšný a rozšířil povědomí o práci a možnostech realizace českého lektora. Před zkouškovým obdobím byla promítnuta i jedna koprodukční československo-jugoslávská komedie, to především jako poděkování za účast na projekcích s přednáškou členům České besedy, především té nejstarší členské základně. Více informací o projekcích bude uveřejněno v posledním čísle Bulletinu České besedy Banja Luka (které se v době psaní zprávy tisklo).

I v tomto roce probíhala spolupráce LČJ s Univerzitou Tomáše Bati, která se rozvíjela i na Veletrhu studijních stipendií a příležitostí na Sarajevské univerzitě v říjnu roku 2018.

Jak již bylo zmíněno v závěrečných zprávách z předcházejících období, ke stěžejním záchytným bodům každého lektora patří spolupráce s krajaňskými sdruženími v místě pobytu i okolí, byť máme zcela jiné pohledy na věc pramenící z jiného pojetí potřeb vnímání „češství“. Specifické problémy již byly popisovány, nicméně letos spolupráce probíhala bez nějakých větších výkyvů na dlouhodobějších projektech, jako je vytváření plánu činnosti, vydávání Bulletinu České besedy ve více jazycích, poskytnutí konzultací před cestou do ČR, program a přivítání hostů a delegací dalších českých sdružení z Bosny a Hercegoviny, případně z dalších republik bývalé Jugoslávie.

Letošní spolupráce s banjaluckými potomky českých osídlenců z 19. století nebyla tolik napjatá i z důvodu, že veliké projekty byly uvedeny během první poloviny roku 2018, kdy se připomínalo 20. výročí obnovení činnosti českých besed na území Banja Luky i Republiky srbské. Kromě pomoci krajanům v centru regionu někdejší Bosenské krajiny tak náš lektorát spolupracuje a podílí se na činnosti dalších besed. Tento rok jsme spolupracovali na projektu České besedy města Prijedor, nově již statutárního města, vzdáleného zhruba 55 kilometrů západně od Banja Luky. Město Prijedor vzniklo v druhé polovině 19. století, založili ho příslušníci různých národností z celé tehdejší monarchie a do dnešních dnů zde působí spolky několika národnostních menšin – vedle české tedy i příslušníci menšin polské, ukrajinské, italské a slovinské. Potomci Čechů si letos připomněli 120 let od příchodu a 100 let práce první organizace – tehdejší Československé besedy, jak byla nazývána úředními orgány. Žel, zde se vidí nesourodost práce, chybí informace a kontinuita. Lidé se sice hlásí k českému původu, těžko si však mohou ověřit přesnější

informace, pokud česky nekomunikují, a často ani nemají zájem si něco zjišťovat. Zcela jim tak unikají souvislosti, neboť kromě československých organizací první beseda nebyla ryze česká, nýbrž slovácká. Předci dnešních členů českých spolků přišli do Prijedoru z Polešovic od Uherského Hradiště. V obrazové příloze písemných materiálů o příchodu slováckého obyvatelstva tak bylo vyobrazeno i první razítko spolku s názvem „Beseda českoslovácká“.

U příležitosti těchto dvou výročí spolupracoval náš lektorát na překladech materiálu o prvních rodinách ze Slovácka, což byl někdy úkol nelehký, pokud potomci používají jméno ve fonetické podobě některého z jihoslovanských jazyků a bylo těžké si ověřit, zda se příjmení psalo podle dnešní podoby spisovné češtiny, nebo slováckých dialektů či zcela jiného jazyka (viz například dnešní rodina, kde se mužský člen jmenuje „Halupka“).

Spolupráci ocenil i Magistrát města Prijedora, který u příležitosti povýšení města do kategorie statutárních měst zřídil i Stálou komisi pro národnostní menšiny a od našeho lektorátu si objednal titulky k filmu rozhovorů s nejstaršími příslušníky národnostních menšin, kdy si pamětníci vybavují ty dávné okamžiky dětství a vzpomínají na zvyky svých předků – prvních osadníků z centrálních částí někdejší monarchie. Též nás předseda České besedy Drago Hrastek poprosil o doporučení současné české literatury, byl vydán seznam současné české beletrie a literatury pro děti, a bylo též přislíbeno, že knihy z tohoto seznamu budou zakoupeny z projektu pro budování knihoven národnostních menšin. Vzhledem k tomu, že již mizivé procento Prijedorčanů komunikuje česky na úrovni, která by jim umožnila číst beletristické texty, byl z naší strany zprostředkován kontakt na bělehradská nakladatelství vydávající překlady českých autorů, především v poslední době těch z kategorie literatury pro děti a mládež.

Závěrem bychom tedy chtěli ještě jednou vyzvednout spolupráci s krajany, jelikož především jim se hlásí mladí lidé se zájmem o studium či budoucí pracovní kariéru v České republice. Logicky se hlásí k instituci, která má v názvu nějakou spojitost s českým národem. Je jich sice méně než v minulosti, ale přicházejí s prosbou o zodpovězení dotazů a logicky jsou ze strany krajanských institucí posíláni k českému lektorovi na akademickou půdu. Také letos, ale i v minulosti se organizace potřebující pomoc v oblasti překladu či poradenství s českými záležitostmi obraceli na krajany či přímo na lektora.

Otázkou zůstává, jak tomu bude v budoucnosti a jak budou na situaci reagovat kandidáti výuky, kteří možnost přihlásit se či aktivně se zapojit do aktivit lektorátu českého jazyka odkládali na dobu neurčitou. Vedení fakulty se rozhodlo přerušit výuku českého jazyka v akademickém roce 2019/20, čemuž odpovídá i skutečnost, že na posledních přijímacích zkouškách byl zaznamenán ještě menší zájem o studium srbské a ruské filologie jako hlavního slovanského jazyka než v roce minulém. Menší účast na přijímacích zkouškách ohlásily i další fakulty banjalučké univerzity.

Na lednových schůzkách vedení Filologické fakulty UBL děkan a tehdy ještě dva proděkani ubezpečovali českou stranu o svém záměru nadále podporovat aktivity českého lektorátu, byť připustili obecně menší

zájem o jakékoliv možnosti fakulty (tedy nejen ty z oblasti učení českého jazyka), nicméně o několik dní vydali oficiální prohlášení o přerušení spolupráce s lektorem během akademického roku 2019/20-20.

Doufejme tedy, že se jedná pouze o krátkodobé řešení a již v blízké budoucnosti bude obnovena výuka češtiny v Banja Luce, případně kdekoliv na území současné Bosny a Hercegoviny.

Banja Luka 24. července 2019

Mgr. et Bc. Pavel Cihlář